

Valgkampe i TV og radio Oppositionerne ved Karen Siunes forsvar af sin doktorafhandling

Ole Borre:

Karen Siunes afhandling har en klassisk, for ikke at sige traditionel opbygning. Først beskriver præses sin problemstilling; derpå opstiller hun en model og udvikler en række hypoteser. De næste kapitler gennemgår materialet og operationaliserer de begreber, som indgår i hypoteser og model, samtidig med at måleproblemerne omtales. Endelig følger en omfattende prøvning, formet som tabeller og relationer mellem variable.

Denne opbygning har til følge, at oppositionen kan følge et lige så klassisk mønster. Første opponenter behandler teoretiske problemer ved model og hypoteser; anden opponenter går ind på mere praktiske og tekniske problemer omkring data og testprocedurer. Det tilkommer også andenopponenten at give en sammenfattende vurdering af afhandlingens resultater. Hvad ved vi nu, som vi ikke vidste før, og er det værd at vide?

Først lidt om materialet. Det er meget stort og har en højst central placering i afhandlingen. Mange læsere vil sikkert senere erindre den som en rapport: her er en forsker, der har registreret alt, hvad der blev sagt i radio og tv igennem tre valgkampe. Det skal selvfølgelig ud på en eller anden måde. At dette så tager form af en disputats, hvor man forventer en hel del teoretisk styring af resultatformidlingen, vil nok for mange træde i baggrunden.

De tre valgkampe, der er udvalgt, er dem, der gik forud for folketingsvalgene 1971, 1973 og 1975 - en overordentlig spændende tid i dansk politik. Et spørgsmål er, om de er særlig repræsentative, og resultaterne derfor holdbare også for andre valgkampe, hvilket vi kan vende tilbage til senere.

Under hver valgkamp bragte radio og tv flere typer af udsendelser: partiernes præsentationer, spørgsmål fra journalister og svar fra partier, telefonprogrammer i radioen, og partilederdebatte med deltagelse af alle partier. Alt i alt er 75 timers sendetid registreret på lydbånd og videobånd og derpå kodet. Et af de første spørgsmål, præses må have stillet sig, er hvilke enheder der skal

Valgkampe i TV og radio Oppositionerne ved Karen Siunes forsvar af sin doktorafhandling

Ole Borre:

Karen Siunes afhandling har en klassisk, for ikke at sige traditionel opbygning. Først beskriver præses sin problemstilling; derpå opstiller hun en model og udvikler en række hypoteser. De næste kapitler gennemgår materialet og operationaliserer de begreber, som indgår i hypoteser og model, samtidig med at måleproblemerne omtales. Endelig følger en omfattende prøvning, formet som tabeller og relationer mellem variable.

Denne opbygning har til følge, at oppositionen kan følge et lige så klassisk mønster. Første opponenter behandler teoretiske problemer ved model og hypoteser; anden opponenter går ind på mere praktiske og tekniske problemer omkring data og testprocedurer. Det tilkommer også andenopponenten at give en sammenfattende vurdering af afhandlingens resultater. Hvad ved vi nu, som vi ikke vidste før, og er det værd at vide?

Først lidt om materialet. Det er meget stort og har en højst central placering i afhandlingen. Mange læsere vil sikkert senere erindre den som en rapport: her er en forsker, der har registreret alt, hvad der blev sagt i radio og tv igennem tre valgkampe. Det skal selvfølgelig ud på en eller anden måde. At dette så tager form af en disputats, hvor man forventer en hel del teoretisk styring af resultatformidlingen, vil nok for mange træde i baggrunden.

De tre valgkampe, der er udvalgt, er dem, der gik forud for folketingsvalgene 1971, 1973 og 1975 - en overordentlig spændende tid i dansk politik. Et spørgsmål er, om de er særlig repræsentative, og resultaterne derfor holdbare også for andre valgkampe, hvilket vi kan vende tilbage til senere.

Under hver valgkamp bragte radio og tv flere typer af udsendelser: partiernes præsentationer, spørgsmål fra journalister og svar fra partier, telefonprogrammer i radioen, og partilederdebatte med deltagelse af alle partier. Alt i alt er 75 timers sendetid registreret på lydbånd og videobånd og derpå kodet. Et af de første spørgsmål, præses må have stillet sig, er hvilke enheder der skal

kodes? Skal det være hvert ord (næppe), skal det være hver sætning (og hvornår holder den så op, når man tænker på, hvordan mange politikere udtrykker sig), eller skal det være en helt tredje form for enhed? Præses har valgt at kode udtalelsen, dvs. et indlæg af længere eller kortere varighed, indtil det bliver afbrudt af et indlæg fra en anden person eller af andre grunde - billeder, musik, eller udsendelsens afslutning. Materialet indeholder ikke mindre end 10.784 sådanne udtalelser. Analysen af dette store materiale rejser nogle principielle spørgsmål, der vil være ledemotiver i min opposition.

1) For det første problemstillingen. Er de resultater, præses vælger at stile efter, de væsentlige og naturlige, når man ligger inde med en sådan guldgrube af oplysninger? Udnytter præses den kvantitative analyses muligheder fuldt ud, eller omvendt, lægger præses for meget i sine resultater, er de overfortolkede?

2) Validitetsproblemet. Viser de variable og værdiklasser, præses opererer med, det som hun tror, de viser? Eller kunne man nå til andre resultater ved en anden operationalisering? Ville for eksempel en ikke-kvantitativt orienteret forsker nå til de samme konklusioner ud fra en nøgtern kvalitativ vurdering af disse båndoptagelser?

3) Reliabilitetsproblemet. Når vi først har accepteret kodeinstruktionen ved at gentage kodningen og dermed operationaliseringen, ville en anden koder så registrere udtalelserne på samme måde som præses?

4) Signifikansproblemet. Hvilke forskelle og hvilke sammenhænge er væsentlige, og hvilke kan afskrives som tilfældige? Hvilken statistisk model lægger præses til grund for sin hypotesetestning? Endelig

5) Hvilken status har de resultater, som præses når frem til? Er dette en eksplorativ eller en hypoteseprøvende undersøgelse? Hypoteseprøvning er i sit væsen destruktiv: den ødelægger nogle ideer, som egentlig lød rimelige, men som viser sig ikke at holde stik. Eksplorative undersøgelser er konstruktive: de frembringer nogle ideer, som måske, måske ikke vil vise sig at holde stik.

Operationaliseringen i kap. 6 og 7

Nogle af disse spørgsmål rejser sig straks ved begyndelsen af kapitel 6. Min første påstand er, at præses her ikke viser, at hun ved, hvor hun vil hen. Hovedproblemet i afhandlingen er vel, groft taget, samspillet mellem journalister og politikere samt ændringer i dette samspil. Til dette formål kan de titusind udtalelser fordeles og krydsklassificeres på mange måder. Men nogle af de mest elementære måder til at vise dette samspil på, finder man kun frem til ved at søge frem og tilbage og selv anstille beregninger. Det har jeg derfor gjort i nedenstående tabel.

År	Antal udtalelser	Sendetid, min.	Sendetid/ udtalelse, sek.	Antal tekstlinjer	Linjer/ udtalelse	Linjer pr. min.
1971	2.721	1.305	29	16.057	5.9	12.3
1973	3.539	1.515	26	19.684	5.6	13.0
1975	4.524	1.680	22	25.829	5.7	15.4
Stigning						
1971-75	66%	29%		61%		25%

Det fremgår af tabel 6.4. (p. 120), at antallet af udtalelser vokser fra 2.721 i 1971 til 4.524 i 1975, en vækst på 30 pct. i den første valgperiode og 28 pct. i den anden. Hvorfor nu det? Tales der hurtigere og hurtigere? Bliver sendetiden længere og længere? Eller bliver udtalelserne kortere og kortere? Afbryder debattørerne hinanden mere og mere? Vi får en ledetråd i tabel 6.1 (p. 102). Her fremgår det, at sendetiden også vokser, nemlig fra 1.305 minutter i 1971 til 1.680 minutter i 1975. Men hvis vi dividerer op, finder vi alligevel, at udtalelserne i gennemsnit er blevet kortere målt i tid, nemlig fra 29 sekunder i 1971 til 22 sekunder i 1975. For at få opklaret, om der tales hurtigere og hurtigere, skal vi imidlertid bevæge os helt om til tabel 7.6 (p. 135). Her ses, at teksten voksede i omfang fra 16.000 linjer i 1971 til næsten 26.000 linjer i 1975. Det er en stigning på 61 pct., eller af næsten samme omfang som stigningen i antallet af udtalelser.

Altså er udtalelserne i gennemsnit af næsten samme længde. Det fremgår også af nederste linje af tabel 7.8 (p. 138). Gennemsnitslængden ligger på 5,6 til 5,9 linjer pr. udtalelse ved de tre valg. Som følge heraf må talehastigheden været vokset betragteligt. Hvis vi dividerer tekstlængden med sendetiden, finder vi da også, at antal linjer pr. minut er vokset fra gennemsnitlig 12,3 til 15,4, dvs. med ikke mindre end 25 pct., over disse godt tre år. Hvordan det så har udviklet sig i de syv år, der siden er forløbet, kan vi kun gætte på. Men det forekommer mig, at der her sker store ændringer lige for øjnene af præses, uden at det bliver kommunikeret ud til læseren. Vi kan sammenstykke de spredte oplysninger og derved danne os et indtryk af, at vore valgkampe præges af en stigende rastløshed, men der mangler et simpelt og slagkraftigt udtryk for det. Nogle af de mest elementære oplysninger, som den kvantitative indholdsanalyse formår at give, bliver ikke effektivt udnyttet.

En anden oplysning af primær interesse er fordelingen af udtalelsernes længde omkring gennemsnittet. Selv om dette gennemsnit er nogenlunde uforandret fra valg til valg, kan der foregå en ændring i fordelingen, for eksempel sådan at der bliver flere lange og samtidig flere korte udtalelser fra valg til valg. Afhandlingen siger ikke noget direkte herom, men måske kan præses her fortælle os det?

For i det hele taget at gøre os fortrolige med dette begreb, udtalelsen, som nu bliver enheden hele afhandlingen igennem, kunne jeg have ønsket, at præses illustrerede den noget tørre fremstilling, og kompenserede for indholdsanalysens kvantitative karakter, ved at citere nogle udtalelser og samtidig vise, hvordan disse var blevet kodet ind på de forskellige variable. Vi hører om, at disse udtalelser kan deles i enkeltstående udsagn, spørgsmål, svar og forbindende bemærkninger, og det er udmærket, men vi ser aldrig en eneste lille udtalelse. Hvorfor må vi ikke det? - Det er nærved, at jeg mener, man ville få mere ud af således at følge præses' og kodernes arbejdsgang på første hånd, end man får af den abstrakte diskussion i kapitel 6 om validitet og reliabilitet og om kvantitativ og kvalitativ indholdsanalyse. Vel er der her tale om kvantitativ analyse, men det skulle nødig føre med sig, at man mistede forbindelsen med, hvad der blev kvantificeret. Der er en risiko

ved kvantitativ forskning for, at computeren stiller sig imellem forskeren og hans materiale, og forhindrer forskeren i at få et førstehånds kendskab til hans materiale. Denne tendens kan man bøde på ved at illustrere analysen med nogle "cases". I dette tilfælde kunne jeg have ønsket, at præses havde udvalgt nogle typiske udtalelser, samt nogle, der særlig havde voldt præses og koderne problemer, og bragt dem som en del af teksten.

Kommunikatorrollerne i kap. 7

Spørgsmålet om validitet bliver aktuelt, når vi skal vurdere, om der er sket en strukturforandring i valgkampens førelse fra 1971 til 1975, for eksempel fra en platform-funktion, hvor partierne præsenterer deres synspunkter hver for sig, og over mod en vindue-funktion, hvor vælgerne kan kigge ind i den politiske proces. Forskellen er, at partierne styrer valgkampen i det første tilfælde, mens vælgerne (eventuelt repræsenteret af journalister) styrer den i det sidste tilfælde. Det bliver her vælgernes ønske om at se, hvad der foregår, og ikke partiernes ønske om at påvirke, der bliver udslagsgivende.

Hvad dette angår, viser præses i tabel 7.9 (p. 139), at den politiske debat forandrer karakter. I spalten "diskussionsdeltager" finder vi, at udsagn og forbindende bemærkninger tager af, mens spørgsmål og svar tager til fra 1971 til 1975. Det kunne tyde på, at platforme gradvis bliver afløst af vinduer i debatten, og præses' sammenfatning p. 141-142 går i denne retning. Men er det ikke lidt forhastet, for vi kender endnu ikke indholdet af dette stof, for slet ikke at tale om virkningen på seerne? Det forekommer mig, at vore dages politiske ledere er ganske drevne i kunsten at formulere deres egne programmer som spørgsmål til hinanden, og vende svarene i luften, så de bliver en slags katapult til udsendelse af politiske "statements". Noget af det samme kan siges om de næste to kolonner, der drejer sig om krydsildsprogrammerne. De viser måske nok, at journalisterne spørger og politikerne svarer. Men mange af disse svar kan være platform-svar, hvor politikerne for eksempel henviser til partiets valgoplæg. Om de gør sig den umage at kaste nyt lys over det emne, der er spurgt om, og altså åbner et vindue, må fordre en nærmere bedømmelse af svaret. Jeg siger ikke, at det fordrer en kvalitativ analyse, men blot en analyse, hvor

man er villig til at ofre noget af reliabiliteten for så til gengæld at vinde i validitet. Det synes mig at være lidt af en overfortolkning, når præsens p. 141 skriver:

De politiske partier har altså begrænsede muligheder for at anvende disse medier til rene propagandaudtalelser alene styret af partierne selv.

Og ligeledes nederst på samme side:

... at radio og tv ... vil søge en programstruktur, der tilgodeser den informative funktion i højere grad end formidling af partipropaganda ...,

en sætning, der uddybes øverst på næste side. Det er i hvert fald klogt at tage det forbehold, som præsens tager i sidste afsnit af p. 142, at dermed er jo ikke sagt, at valgkampen drejer sig om centrale problemer, eller om vælgernes problemer. Jeg ville tilføje det forbehold, at konklusionen om den tiltagende vinduefunktion foreløbig må stå som en hypotese, som vi først kan prøve nærmere, når vi i de følgende kapitler får et overblik over valgkampens indhold.

Præsens kan med rette være stolt af den høje grad af reliabilitet, som demonstreres i tabellen p. 117. Men med sin fokusering på reliabiliteten kommer præsens i modstrid med sine intentioner om ikke at grave grøfter mellem kvalitativ og kvantitativ indholdsanalyse. Præsens siger p. 108, at den kvantitative metode

lægger vægt på at opnå et resultat, der er uafhængigt af den person, der har foretaget analysen.

Men denne person er præsens og vel ikke koderen. Som jeg læser den passage, drejer det sig om, at to personer udstyret med det samme råmateriale (altså lydbånd og videobånd) og den samme problemstilling vil nå frem til samstemmende konklusioner. Er dette mon et for bredt anlagt syn på begrebet reproducerbarhed?

Reliabiliteten skaber tillid til, at andre ved at følge den samme kodeinstruktion ville komme til de samme tal som her i tabellerne. Jeg finder imidlertid, at en del af fordelene herved går tabt, fordi præsens overhovedet ikke anvender statistiske tests. Det undersøges ikke, om en given forskel mellem for eksempel 1971 og 1973 er signifikant. Skal man prøve en hypotese, er det naturligvis en forudsætning, at reliabiliteten af ens materiale er i

orden. Men derefter foregår testen ved, at man forkaster en nulhypotese eller en anden alternativ hypotese. Men ikke blot undlader præses at angive signifikansmål, selve problemet om signifikans berøres overhovedet ikke i afhandlingen. Hvorfor ikke?

Antagelig kan det forklares med, at materialet er et totalmateriale og ikke nogen stikprøve af udtalelser fra valgkampe. Der er derfor ingen moderpopulation, hvis fordeling vi skal slutte tilbage til. Det er et teknisk argument, som hyppigt fremføres. Men her må vi spørge, hvilken population det i grunden er, hypoteserne udtaler sig om? De postulerer en vis adfærd for journalister, en vis adfærd for partier, en vis adfærd for programplanlæggere i et monopolmedie, og så videre. De postulerer altså ikke som en historisk hypotese, at de tre valgkampe 1971-75 og de heri optrædende aktører optrådte på nogen bestemt måde. Hypoteser af den art, som præses opererer med, leder nødvendigvis frem til en stokastisk model, hvori det antages, at andre faktorer end dem, præses benytter, skaber en tilfældigt fordelt usikkerhed. Det er denne form for tilfældighed, der medfører, at vi må fæste større lid til store forskelle end til små forskelle mellem tallene i præses' tabeller.

Som eksempel kan vi tage tabel 7.5 (p. 134), spalten med paneldebatter. Heri er hyppigheden af udsagn faldet fra 19 pct. i 1971 til 10 pct. i 1973 og 6 pct. i 1975. Samtidig er forbindende bemærkninger taget til fra 27 pct. til 33 pct. og videre til 47 pct. Alle er enige om, at disse debatter bidrager til at skabe udsving ved valgene (selv om det ikke altid er udsving af skæbnesvanger politisk betydning). Det er altså vigtigt at observere denne strukturforandring, hvor paneldebatten fra at være en serie "statements" fra de enkelte partier går over til at være en situationsbestemt og journalistisk styret diskussion. Men hvor meget vægt kan man lægge på disse talmæssige forskelle? Hvis vi ganger ud, finder vi, at antallet af udsagn falder fra 84 i 1971 til 66 i 1973 og 51 i 1975. Hvis det nu var dødsfald i trafikken, der var faldet fra 84 til 51 i løbet af nogle år, så ville man ikke undlade at underkaste dem statistisk behandling, blot fordi det drejer sig om en totaltælling. Ser man på samme måde her, fremgår det, at nedgangen er klart signifikant, idet variansen er henved tre gange så stor som gennemsnittet, der er 67 udsagn pr. debat. Der kan naturligvis

blive tale om nogle korrektioner, for eksempel fordi debatterne ikke er lige lange. Men trods alt får man her et indtryk af, at debatterne virkelig har ændret karakter. Nu står det ingen steder skrevet, at en disputats skal indeholde signifikanstests; men jeg kan da spørge præsens, om det dog ikke glæder hende, at disse resultater faktisk synes at være signifikante? - Senere skal vi vende os til andre resultater, hvor dette ikke er tilfældet.

Forekomsten af problemer, kap. 8

Kapitel 8 handler om, hvilke problemer eller sagområder der forekommer i udtalelserne. Jeg er meget glad for at få disse data frem; de hører til de vigtigste i klarlæggelsen af den politiske udvikling. Det er vist almindeligt accepteret, at "issues" spiller en voksende rolle både i vælgeradfærden og i den højere beslutningsproces. Så må vi håbe, at denne kodning passer ind i den kodning af politiske problemer, der foregår i de tilstødende forskningsdiscipliner. Et forsøg blev gjort med en artikel, som præsens og jeg forfattede sammen i 1976. Dengang syntes kodningen at fungere, men endnu ved vi ikke, om den fungerer lige så godt, hvis den skal passe sammen med kodningen af for eksempel forespørgsler i folketinget eller af beslutninger om udgifter på finansloven. Her er det de ministerielle ressourcer, der danne grundlag for klassificeringen. Det må håbes, at andre forskere vil arbejde videre med denne problemstilling.

Præsens' materiale viser først, for at citere fra p. 150, at der hos politikerne foregik en samling omkring det enkelte valgs topemne.

Det fremgår ganske rigtigt af figur 8.1.på p. 148. Omtalen af skat, der var topemnet i 1971 og 1973, vokser fra 26 til 32 pct. af udtalelserne, og i 1975 var arbejdsmarkedet topemnet og omtales i 44 pct. af udtalelserne. Valgkampene bliver altså i denne forstand mere og mere ensidige. Men det er også tydeligt, at der på tværs af valgene er tale om et hierarki af problemer. Nogle bliver næsten altid omtalt i 10-15 pct. af udtalelserne, andre bliver det så godt som aldrig - miljø og forsvar for eksempel. Ser vi bort fra EF-omtalen, er der åbenbart en dansk tradition for, hvad der er store og små problemer i partiernes platforme. Burde dette ikke også komme frem i konklusionen?

Med hensyn til forskellen i problemorientering mellem journalister og politikere konkluderer præses p. 152, at

journalisterne i deres prioritering følger de politiske partier i den problemopfattelse, som de lægger frem i deres propaganda.

Det er rigtigt, at i figurerne p. 153 og fremad følger den prikkede og den stiplede linje hinanden, emne for emne. Og heri ligger vel bekræftelsen af, at krydsilden i høj grad fungerer som et vindue. Men de fuldt optrukne linjer afviger tydeligt herfra i flere tilfælde, navnlig for skat og boligproblemer. Det ser ud, som om politikerne vælger først iblandt problemerne; derpå kommer krydsilden, og spørgsmålene fra journalisterne besvares mere eller mindre adækvat. Men i paneldebatterne vender politikerne tilbage til emnerne fra præsentationen. Man kan således argumentere for, at paneldebatterne er propaganda, der er forklædt som diskussion.

I sammenfatningen p. 172 kunne man vente, at præses vendte tilbage til hypoteserne fra tidligere i bogen. Det gælder især Kronvalls hypotese om, at økonomiske problemer og regeringsdannelser hører til de sikre emner i alle valgkampe. Men i stedet betoner præses endnu engang, at det er den politiske situation, der styrer de forskellige problemers forekomst. Indirekte forkaster hun altså hypotesen. Som sagt finder jeg imidlertid, at der er grund til også at nævne, at de store problemer går igen fra valg til valg, selv hen over et sådant brud i partisystemet som i 1973. Dertil kommer, at Kronvalls hypotese eller en lignende hypotese om visse problemers bestandighed i politik måske også bedre kan passe på et system som det svenske, hvor valgkampen foregår i september hvert tredje år. Præses nævner ikke denne forskel i politisk tradition, men skriver tværtimod nederst p. 69, at de to systemer ligner hinanden. Det gør de netop ikke på dette punkt. Den danske tradition for opløsningsvalg bevirker, at danske valgkampe udfolder sig på baggrund af en bestemt politisk situation og ikke får den samme karakter af statusopgørelse som i andre systemer. I betragtning heraf kan man egentlig undre sig over, at de så ofte finder tilbage til de samme emner, som ved tidligere valgkampe.

Siderne 181 til 212 vedrører det faktum, at en udtalelse undertiden nævner flere emner. Præses ofrer et vældigt intellektuelt arbejde og lineal-arbejde herpå, og alligevel virker det på mig

noget uforarbejdet. Der mangler to ting, 1) en samlende arbejds-
hypotese, og 2) en sund statistisk model. Et hastigt overslag er
nok til at vise, at materialet ikke kan bære denne detailanalyse.
Der er rundt regnet 200 udtalelser pr. valg pr. parti. Tager vi
nu to emner, der hver forekommer i cirka 10 pct. af udtalelserne,
så er deres forventede samforekomst 1 pct, dvs. 2 udtalelser. De
koefficienter, som vi finder for eksempel øverst p. 187, ligger
på 1, 2 og i et enkelt tilfælde 3,5. De viser samforekomsten ud
over den forventede. Vi diskuterer altså her, hvorfor der ikke er
to men tre, fire eller fem udtalelser, hvor de to emner forekom-
mer sammen. Det kan vi ikke drage mange konklusioner af, og det
er derfor ikke mærkeligt, at Socialdemokratiet ikke ligner sig
selv fra valg til valg. Det ville være noget af et held, hvis
partiet virkelig gjorde det. Jeg kan ikke se rettere, end at ana-
lysen af samforekomst, selv om den tager fat på en spændende pro-
blemstilling, må styres af en hypotese, der tillader forskeren at
holde bedre sammen på hans materiale og derved opnå - undskyld
ordet - signifikante resultater.

Omtalen af partierne i kap. 9

Her skal jeg kun opholde mig ved enkelte punkter. For det første
det i sig selv interessante, at henvisninger til igangværende ar-
bejde mere og mere er blevet skik i den politiske debat. Det er
tilsyneladende ikke moderne at henvise til, hvad partiet tidlige-
re har gjort, og heller ikke at give ubestemte løfter for en fjern
fremtid. Der skal helst tal og datoer på. Det kunne tage sig ud,
som om politikerne virkelig er trukket i arbejdstøjet, siden kri-
sen satte ind i 1974, og arbejdsløsheden bredte sig i resten af
befolkningen. Et spørgsmål om validiteten i den kvantitative ind-
holdsanalyse er, om dette blot markerer en ny stil hos politiker-
ne, eller om partierne også reelt lægger et større arbejde i kon-
ception af planer og løsninger - og så naturligvis, om der kommer
noget ud af dette arbejde.

For det andet partiernes omtale af hinanden, som præsens publi-
ceres i form af tre store tabeller 9.7, 9.8 og 9.9. Det er et til-
trækkende materiale, som en læser kan viderebehandle ud fra sine
egne statistiske ideer. Præsens foretager selv en todimensional

skalering af partisystemet ved de tre valg - figurerne 9.1, 9.2 og 9.3 henholdsvis. Præses oplyser, at hun her bygger på de positive og neutrale referencer mellem partierne som mål for afstandene mellem disse. Men denne oplysning er ikke tilstrækkelig præcis. Er det simpelthen sådan, at afstanden mellem parti A og parti B såvidt muligt er omvendt proportional med antallet af henvisninger fra A til B og fra B til A sammenlagt? I så fald forstår man bedre, hvorfor computeren placerer Fremskridtspartiet så centralt i 1975 (p. 227 øverst), med kort afstand til både Venstre og konservative og minsandten også til Socialdemokratiet. For efter denne regel bliver partier, som alle taler om, placeret i midten, uanset om de kan lide partiet eller ikke. Langt de fleste referencer er jo neutrale, og viser kun, at partiet er genstand for opmærksomhed. Det har ikke meget at gøre med ideologiske ligheder eller sociometriske præferencer mellem partierne.

Præses er her igen på opdagelsesrejse i sit materiale uden baggrund i en teori, og derfor uden egentlig målsætning. Det er jo ganske vist hyppigt på denne måde, man kommer på sporet af værdifulde forskningsresultater. Men eftersom denne eksplorative form ikke er konsistent med de teoretiske ambitioner med afhandlingen, kunne dette afsnit måske bedre have stået som en separat forskningsartikel. Noget kunne tyde på, at præses selv er klar over dette, for når vi kommer til sammenfatningen p. 234-235, er dette intermezzo om partiernes omtale af hinanden ikke nævnt. I stedet finder vi her en diskussion af et helt tredje punkt, hvor der til gengæld er teoretisk dækning, nemlig journalisternes fokusering på magteliten.

Omtalen af vælgergrupper i kap. 10

Kapitel 10 omhandler partiernes henvisninger til vælgergrupper. Dette spørgsmål står jo i forbindelse med partiernes vælgerbasis, og dermed samfundets klassestruktur. Spørgsmålet er, om partierne er klassepartier, om de ønsker at være det, eller om de allesammen appellerer til en art gennemsnitsvælger? De hypoteser, præses indleder med p. 236, kan kritiseres for at komplettere hinanden på en sådan måde, at enten må den ene eller den anden være rigtig pr. definition, og alligevel kan de ikke være rigtige på samme tid. Det

siges, at et parti vil søge at beholde sine tidligere vælgere, og at det også vil forsøge at få stemmer fra nabopartierne. Hvis vi nu antager, at partiet kun appellerer til sin egen vælgergruppe, så ville det første være rigtigt, men det andet ikke. Hvis det omvendt appellerer til andre partiers vælgergrupper, vil det andet være rigtigt, men så kan vi ikke få bekræftet, at partiet har sin egen referencegruppe. Så hvordan skal et parti overhovedet opføre sig for at falsificere disse hypoteser?

Rent faktisk ser vi p. 239 og i de næste to tabeller, at for eksempel taler Venstre påfaldende lidt om landmændene. I stedet henvender partiet sig til de gamle og de unge. Det ser ikke ud til, at det gør noget for at holde på sin referencegruppe. I stedet prøver det på at få stemmer fra nabopartierne. Det er således ikke helt ubegrundet, når landbrugsfraktionen inden for Venstre for tiden viser tænder. Men sagen er vel den, at et indflydelsesrigt parti vil tendere at forsømme sin referencegruppe, når denne gruppe er for lille til at danne vælgerbasis for partiet. Jeg tror, at hypoteserne med fordel kunne omformuleres, så de fik et mere præcist indhold. Med udtrykket "nabopartierne" er præses inde på nogle strukturelle egenskaber ved partisystemet og partikonkurrencen, som vi også var inde på i kapitel 8 og 9. Hele dette, meget dygtigt og udførligt rapporterede materiale, indbyder til multi-dimensional skalering og lignende avancerede statistiske analyser. Partier kan være nabopartier ved at prioritere de politiske problemer på samme måde, ved at appellere til de samme vælgergrupper, og ved at referere til hinanden som mulige samarbejdspartnere. Der synes at ligge store perspektiver i at gå videre til en sådan skalering af valgkampens indhold. Præses følger ikke selv disse muligheder op, dels fordi flere af hendes udgangshypoteser leder hende i helt andre retninger, og dels fordi det fordrer en mere gennemarbejdet statistisk model end det kan komme på tale at fordybe sig i inden for rammerne af denne afhandling.

Afsluttende bemærkninger

Til sidst vil jeg gerne vende tilbage til den model, som også præses vender tilbage til p. 262. Vi ser her to institutioner, partierne og massemedierne. De har hver deres egne normer og værdier.

For partierne drejer det sig om politiske mål og erobring af vælgere. For massemedierne om krav om alsidighed, professionalisering, nyhedsværdier og seertal eller oplagstal. Under valgkampen indgår disse institutioner i et samspil, præget af den forhåndenværende politiske situation. Præses har stillet sig den opgave at redegøre for, hvor meget af dette samspil der er bestemt af partistrukturen, hvor meget der er bestemt af mediestrukturen, og hvor meget af situationen. Jeg synes, at denne problemstilling er velkomponeret og at analysen er gennemført med stor dygtighed på basis af et uhyre materiale, som præses har indsamlet og bearbejdet over en årrække. Man kan indvende, at undervejs på denne lange rejse er visse hypoteser lige så stille blevet pakket ind og gemt af vejen, og at præses i stedet er blevet lokket ud af kurs af nogle lovende scenarier, der viste sig for hende, men ikke var med i rejseplanerne. Mit arbejde har været at fremkomme med disse indvendinger; men det egentlige udbytte af rejsen skal ikke tabes af syne. Ved dens afslutning i kapitel 11 er præses nået til et perspektiv, der synes at skræmme hende lidt. Det er udsigten til en nyhedspræget politik, hvor politiker og journalist indgår i en art symbiotisk forhold til gensidig gavn, men uden at nogen af dem har interesse i at tilgodese samfundets udvikling på længere sigt. Jeg vil derfor slutte med at spørge præses: er det en udvikling, du mener kan undgås, og hvordan?

Evert Vedung:

"Politikernes anvendelse af radio og tv, herunder samspillet med journalisterne, er den centrale genstand for dette arbejde". Orden återfinns i Karen Siunes innehållsrika avhandling Valgkampe i tv og radio, som hon disputerade på för doktersgraden vid Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, den 19. maj 1982.

Framställningen, som är utomordentligt bred och mångfacetterad, tycks mig kunna delas upp i tre huvuddelar. De sex första kapitlen eller nära nog hälften av boken har en introducerande karaktär. Här presenteras på ett intresseväckande sätt undersökningens problem, teorier och hypoteser. En översikt över forskningsläget rörande massmedier och politik vittnar om stora kunskaper i ämnet och torde komma att bli mycket läst framöver. Valutsändningarnas utveckling i Danmark beskrivs liksom den politiska situationen omkring de danska valen under förra delen av 1970-talet. Som helhet borde emellertid denna introducerande del av undersökningen ha förkortats och stramats upp.

I kapitlen sju till elva framläggs empiriska resultat från en kvantitativ innehållsanalys av valprogrammen i dansk radio och tv i samband med folketingsvalen 1971, 1973 och 1975. I kapitel tolv anställer författarinnan några betraktelser över hur valkampanjer kan tänkas förlöpa under 1980-talet.

Radio och tv är monopolinstitutioner i Danmark och antas allmänt spela en central roll när danska politiska partier mäter sina krafter med varandra i samband med allmänna val. Karen Siune har föresatt sig att belysa hur politiker i samspel med journalister och eventuella andra kommunikatorer använder sig av dessa medier. Hur går samspelet mellan journalister och politiker till? Varierar det med typ av program? Finns det exempelvis karakteristiska skillnader mellan partiernas rena propagandautsändningar och övriga program i samband med valen? Är samspelet olika i skilda politiska situationer?

Karen Siune är komplett ointresserad av enskilda politikere och enskilda journalisters uppträdande. Hon är ute efter generella fenomen, efter allmängiltiga beteendedrag som framträder när journalister och politiker möts i ett mediesystem som det danska.

Denna recension innehåller inget försök att ta ställning till Karen Siunes arbete som helhet. Granskningen är uteslutande inriktad på avhandlingens metodologiska grundstruktur: förhållandet mellan den generella modellen, de hypoteser som härleds ur denne samt det empiriska material mot vilket hypoteserna sägs bli testade. Syftet med recensionen är alltså mycket begränsat.¹

1. Orsak men inte funktion

Det är framgått med all önskvärd tydlighet att Karen Siune inte bara har ambitionen att beskriva innehållet i valutsändningar i radio och tv. Hon vill också förklara (pp. 47, 50ff., 72f. och 110). Men vad är det hon önskar förklara? Är det exempelvis medieinnehållets orsaker eller dess effekter?

Att hon är på jakt efter programinnehållets orsaker råder det inte minsta tvivel om.

Indholdet i den politiske massekommunikation er den afhængige variabel i projektet,

deklarerer hon på ett ställe (p. 56). Lite senare skriver hon:

Det er altså resultatet af samspillet mellem journalister og politiker som er den afhængige variabel, dvs. det er det samlede output, der ønskes forklaret i lyset af hypoteserne (pp. 72-73).

Att hon söker efter orsakerna till varför valkampanjerna erhöill det innehåll de fick framgår också av hennes skiss i kapitel tre (p. 52) av den generella modell hon arbetar efter.

Men det finns också utsagor som tyder på att hon är på spaning efter något mer än orsakerna till medieinnehållet. Hon säger sig vilja anlägga ytterligare ett förklaringsperspektiv. I en sammanfattning av ett resonemang om avhandlingens uppläggning skriver hon nämligen:

1) Recensionen är en förkortad version av min fakultetsopposition den 19. maj 1982. Flera andra synpunkter på avhandlingen ingår i den "indstilling" som lämnades till Fagrådet for Statskundskab vid Aarhus Universitet i mars 1982 av Ole Borre, Karl Erik Rosengren och undertecknad.

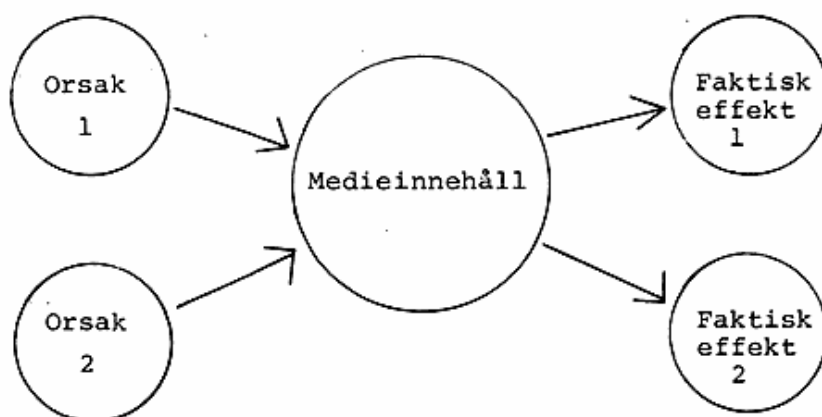
Det grundlæggende spørgsmål om, hvem eller hvad der bestemmer indholdet af valgkampen, er her stillet sammenhængende med spørgsmålet om, hvilken funktion valgkampen i radio og tv tjener (p. 63).

Citatet tycks ge vid handen att undersökningen inte är uppbyggd kring en fråga utan kring två: en om orsakerna till valkampanjen och en om dess funktion.

Ordet "funktion" och dess engelska motsvarighet "function" har som vi alla vet flera olika betydelser. Åtskilliga av oss minns de långa listorna med innebörder i t.ex. Robert Mertons Social Theory and Social Structure, i Arthur Stinchcombes Constructing Social Theories eller i Eugene Meehans Contemporary Political Thought. Karen Siune presenterar ingen egen analys av denna kontroversiella term. Sammanhanget tycks emellertid ge vid handen att hon med funktion avser effekt.

Siune tycks alltså vilja undersöka både medieinnehållets orsaker och dess effekter.

Det ligger nära till hands att tolka talet om funktion som faktisk effekt. Avhandlingens grundläggande förklaringsstruktur skulle då - förenklat uttryckt - kunne återges som i figur 1.

Figur 1. Tänkbar förklaringsstruktur i Karen Siunes Valgkampe

Lite längre ner på p. 63 tar emellertid Karen Siune avstånd från detta effektperspektiv. Hon skriver:

Undersøgelsen omhandler ikke direkte vælgerne, deres reaktioner, deres begrundelse/argumentation eller mangel på samme for at følge/ikke følge valgprogrammerne i radio og tv. Begrundel-

sen för alligevel at inddrage overvejelserne om vælgerne og om funktionen af de analyserede valgprogrammer er at finde i de opstillede hypoteser.

Om vi läser vidare omedelbart efter detta citat finner vi att de hypoteser hon där resonerar om avser journalisternas och politikernas intentioner med valprogrammen. Hypoteserna tycks ta fasta på intenderade, inte faktiska effekter.

Intentionerne bag partiernes og journalisternes deltagelse i valgudsendelserne i radio og tv formodes at koncentrere sig om en påvirkning af vælgerne gennem kommunikationen (p. 64).

Citatet visar klart att hon avser intenderad påverkan på väljarna, inte faktisk.

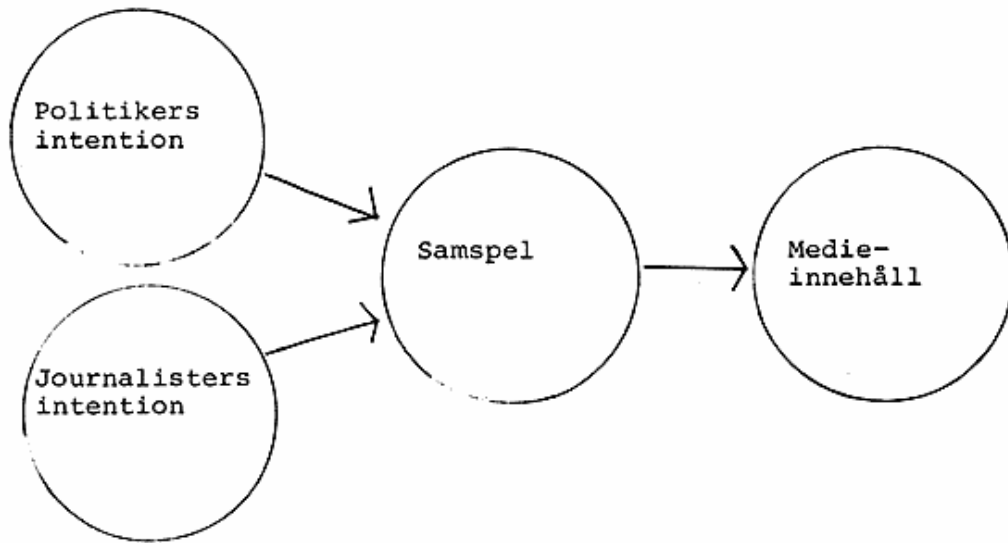
Av detta drar jag slutsatsen att Karen Siune med sitt tal om valkampens funktion inte syftar på dess faktiska effekter på väljarna utan på de inblandade aktörernas intentioner med att delta.

Det blir därmed missvisande att tala om två huvudspörsmål: dels "hvem eller hvad der bestemmer indholdet af valgkampen", dvs. orsakerna till medieinnehållet, och dels "hvilken funktion valgkampen i radio og tv tjener". Eftersom "funktion" står för aktörernas intentioner med att delta i valutsändningarna blir funktionen något som föregår själva valprogrammen. Intentionerna avser visserligen tänkta effekter av valkampanjen men även sådana förväntade verkningar föregår ju själva kampanjen. Åsyftade effekter med en handling måste behandlas som motiv som styrer handlingen, dvs. orsakat den. Karen Siunes förklaringar refererar därmed uteslutande till orsakerna varför medieinnehållet erhöll den utformning det fick. Antydningarna om att det skulle finnas en förklaringsansats vid siden av letandet efter orsaker - en ansats som skulle handla om valkampens funktion - är missvisande.

Kanske skulle avhandlingens grundläggande förklaringsstruktur förenklat kunna återges som i figur 2.

2. Hypoteserna hänger inte logiskt ihop med den modell ur vilken de sägs vara härledda

Utän tvivel är alltså Karen Siune ute efter att fastställa medieinnehållets orsaker. De förklaringsfaktorer som hon vill pröva tycks också, som vi sett, vare intentionala. Hennes omfångsrika katalog i kapitel tre över hypoteser som hon vill testa visar att

Figur 2. Trolig förklaringsstruktur i Karen Siunes Valgkampe

förklaringsfaktorerna utgörs av journalisters och politikers överväganden, avsikter, motiv eller intentioner med att delta i utsändningarna i radio och tv. "I disse hypoteser", säger hon på p. 63f.,

indgår antagelser om aktørernes intentioner med oplægget til valgprogrammerne, såvel som antagelser om DR's og dermed formelt betragtet journalisterne intentioner med deltagelsen i samspeilet med politikerne (min understregning).

Detta intentionala förklaringspråk används på flera ställen.

På denna punkt inställer sig en undran. Den gäller förhållandet mellan den generella modellen, som sammanfattas i en figur på p. 52, och hypoteserna på p. 64ff. Då hypoteserna gäller intentionalt handlande väntar man sig att faktorerna i den generella modellen också skall vara formulerade i ett intentionalt språk. Hypoteserna gör ju anspråk på att vara logiskt härledda ur modellen (p. 71). Detta är emellertid inte fallet. Modellen anger allmängiltiga systemvariabler och specifika situationsvariabler, som inte är klädda i någon intentional språkdräkt. I modellen talas om faktorer som den ekonomiska situationen och den politiska situationen, inte överväganden om den ekonomiska situationen och överväganden om den politiska situationen. Men hur kan hypoteser om intentioner vare deduktivt härledda ur en modell, vars faktorer inte är intentionala? Modell och hypoteser tycks inte hänga ihop logiskt.

3. Logiskt otillfredsställande förklaringsdesign

En annan, viktigare punkt som man kan undra över - och här kommer min väsentligaste kritik av Karen Siunes avhandling - gäller innehållsanalysens roll vid hypotestestningen. Författarinnan anser att innehållsanalysen har två uppgifter i undersökningen. För det första skall den användas för att beskriva innehållet i medierna.

Men svar på spørgsmålet om, hvad der bliver det samlede resultat af samspillet mellem Danmarks Radio og de politiske partier, kan kun gives ved en systematisk indholdsanalyse af valgudsendingerne i radio og tv,

skriver hon på p. 14 f. Innehållsanalysen skall alltså användas för att belägga den beroende variabeln, dvs. det som skall förklaras. Ett sådant bruk syns mig väldigt naturligt. Om medieinnehållet är den beroende variabeln så förefaller det uppenbart att det kan beskrivas med hjälp av en systematisk innehållsanalys.

Högst förbryllande är däremot det andra syftet med innehållsanalysen, nämligen att belägga de olika förklaringsfaktorerna.

Indholdsanalysen er den empiriske test på, om den teoretiske ramme giver en model, som kan anvendes fremover i forskningen af politisk massekommunikation,

skriver Karen Siune (p. 16). Vi vet att den generella modellen på p. 52 inte ger någon översikt över medias innehåll utan över de faktorer som påverkar medias innehåll. Innehållsanalysen skall alltså användas för att pröva hållbarheten hos dessa förklaringsfaktorer.

Men hur i allsin dar skall innehållsanalysen kunna utgöra en test på de faktorer som utövar inflytande på valkampanjens innehåll när den samtidigt också används för att beskriva detta innehåll? Karen Siune tycks mig ligga farligt nära ett tillvägagångssätt av följande typ. Det medieinnehåll som skall förklaras beskrivs med hjälp av innehållsanalys. Men exakt samma beskrivning används också för att dra slutsatser om de deltagande aktörernas intentioner med att ge medierna det innehåll de fick. Eftersom samma innehållsanalys används både för att belägga de intentionala förklaringsgarna och det som skall förklaras blir resultatet en circulus viti-
osus.

Ett möjligt, metodiskt korrekt tillvägagångssätt vore att med innehållsanalys beskriva det medieinnehåll som skall förklaras och

belägga journalisternas och politikernas intentioner bakom programmen med hjälp av andra, av innehållet i programmen oberoende, data. Men så har Karen Siune helt klart inte arbetat.

Nu kan ju det som Karen Siune skriver på p. 16 vara en lapsus linguae, en slip of the tongue. Men det verkar heller inte vara fallet. Samma synpunkter på innehållsanalysens roll vid testningen av de hypoteser som skall förklara medieinnehållet återkommer på andra ställen i avhandlingen. Så skriver hon på p. 73:

Principiellt kunne ... alle hypoteser testes ud fra den antagelse, at en systematisk indholdsanalyse af valgkampen kan svare på, om de intentioner, der er formuleret i hypoteserne, er kommet frem i det endelige resultat.

Men om innehållsanalys används för att beskriva "det endelige resultat" - och det är ju detta som Karen Siune bevisligen hela tiden gör i sin bok - så kan aktörernas intentioner som skall förklara "det endelige resultat" varken principiellt eller praktiskt beläggas med hänvisning till samma innehållsanalys. Under denna förutsättning är det citerade påståendet ohållbart. Slutsatsen blir att Karen Siunes överväganden rörande testningen av förklaringshypoteserna inte inger förtroende. De tycks, rentut sagt, vila på ett cirkelresonemang.

4. Sammanfattning av kritiken

Syftet med denna recension har uteslutande varit att ta ställning till undersökningens metodologiska uppbyggnad och genomförande. De omfattande empiriska resultaten har jag exempelvis medvetet avstått från att kommentera. Sammanfattningsvis vill jag understryka att Karen Siune har haft beundransvärda teoretiska ambitioner med sin avhandling. Hon har haft modet att ställa upp en generell modell med faktorer som skall förklara innehållet i politisk masskommunikation. Ur modellen har hon försökt logiskt härleda en stor mängd hypoteser vars bärkraft hon sedan sökt testa med material från tre danska valkampanjer.

Men det måste också sägas att hon inte lyckats leva upp till sina stora ambitioner. Den generella modellen hänger inte ihop logiskt med de hypoteser som sägs vara logiskt härledda ur den. Hypoteserna är formulerade i ett intentionalt språk, orsaksfaktorerna

i modellen i ett icke-intentionalt.

Den allvarligaste bristen är emellertid att hon inte lyckats åstedkomma någon metodiskt tillfredsställande test av förklaringshypotesernas empiriska giltighet. För detta krävs hänvisningar till ett material som är logiskt oberoende av det varmed hon belägger medieinnehållet. Hennes egna testförsök tycks basera sig på en cirkulär bevisföring.

5. Förtjänster

Men även ur det mycket begränsade perspektiv som här anläggs har avhandlingen påtagliga förtjänster. En sådan är det originella greppet att i hypotesbildningen ta upp intresselikheter och motsättningar mellan de roller som politiker och journalister spelar i det politiska livet. Hennes insats i sak i detta avseende är stor spridning och vidareutveckling. Ett annat positivt drag är att hon arbetar med en tidsserie, även om den är kort och endast omspannar perioden 1971-1975.

Slutligen vill jag än en gång prisa den uttalat teoretiska ambitionen: det dristiga försöket att ställa upp en generell modell, den lovvärda vilja att ur den härleda hypoteser samt den explicita aspirationen att testa dessa. Det är inte svårt att bortse från metodiska brister och läsa detta avsnitt med stor behållning. Den som fortsättningsvis önskar studera samspelet mellan politiker och journalister har inte råd att låta bli att hämta uppslag och idéer från teori- och hypotesavsnitten i Karen Siunes Valgkampe i tv og radio.